Asian Productivity Organization
“The APO in the News”

Name of publication: Gorkhapatra daily (13 March 2017, Nepal)
Page: http://gorkhapatraonline.com/epaper/showimage?img=uploads/epaper/2017-03-13/428fcba03db2dd12f3eea56e2c56b960.jpg

स्मार्ट अर्थतन्त्रको दिशा

अर्थ / राजनीति

ठुल्ठूला लगानी र योजनामा होइन, सामान्य इलममा पनि स्मार्ट अवधारणा बन्छ, खोज्न सकिन्छ। त्यसका लागि जरूरी हुन्छ नवीनतम खोज र प्रयोगको। यसमा नागरिकदेखि सरकार सबै सिर्जनशील हुनुपर्छ।

■ जुनारबाबु बस्नेत

भर्खरै सम्पन्न काठमाडौं अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनले १४ खर्ब रुपियाँ चानचुनको लगानी प्रत्याभूति दियो। यो सकारात्मक बन्दै गएको भावी अर्थतन्त्रको मुहारचित्र हो। त्यसका लागि केही आयाम छन्। देश विद्युत्भार कटौतीबाट मुक्त हुने प्रस्थान बिन्दुमा छ। यो तरखरसँगै लगानीको नाता जोडियो। जे जस्ता प्रवृत्ति राजनीतिमा देखिए पनि अब स्थानीय निर्वाचनको रेल छुट्दै छ। सङ्घीय र केन्द्रीय निर्वाचन पनि हुने छन्। आगामी माघको संवैधानिक समय सीमाभित्र राजनीतिले आकार ग्रहण गर्ने विश्वास बढ्दै छ। राजनीतिमा मात्र होइन, सामाजिक आयाममा पनि परिवर्तनका भुल्का छुट्न थालेका छन्। भर्खरै बागमती सफाइको महाअभियानमा जनसागर जोडियो। त्यसक्रममा सफाइ अभियानको १०बुँदे घोषणपत्र जारी गरियो। अभियान फैलियो। यसले नागरिक र सिंहदरबार जोड्दै छ। सकारात्मक चिन्तनको जरा फैलिनु र कार्यरूपले आकार लिन थाल्नु अगाडि बढ्ने आरम्भ पक्कै हो।

तीन वर्षअघि असम्भवजस्तो मानिएको काठमाडौं उपत्यका सभ्यताको धरोहर बागमती सफाइले 'गर्दा सकिने' रहेछ भन्ने चेत दिएको छ। सहभागिता र आत्मविश्वास जुटाएको छ। अवरोध अझै छन् तर अब सफाइ संस्कृति बन्न खोज्दै छ। सफाइ समृद्धितिरको यात्राको प्रारम्भिक साइकिलो पनि हो। सभ्यताको आधार पनि हो। देश गणतन्त्रमा गइसकेपछि नयाँ नेपाल र समृद्धिको खुबै चर्चा भयो तर समृद्धिको मूलभूत पक्षहरूको आधार निर्माण हुन सकेन। कतिपय त भत्कँदै गए। दुनियाँ 'स्मार्ट' युगमा प्रवेश गर्दै छ र देशको आर्थिक विकासले पनि 'स्मार्ट' कार्यदिशा माग गर्न थालेको छ। त्यसका लागि आधारभूत रूपमा नीति, योजना र कार्यक्रम बन्नुपर्छ। कामबिना स्मार्ट शब्दको प्रयोग सान्दर्भिक हुँदैन तर अब त्यस दिशातिर सोच र चिन्तन वाञ्छनीय नै भइसकेका छन्।

सरकारले देशमा स्मार्ट सहर बनाउने घोषणा पनि गरेकै हो तर समस्या कहाँ हो भने 'जेठा मामाको त्यो गति, कान्छा मामाको के' भनेजस्तै काठमाडौं महानगरको हालत यस्तो छ- फोहर, धुवाँ र धुलो...। यो गति देख्दा देशभर स्मार्ट सहर बनाउने घोषणा पत्याउन असहज हुन्छ। स्मार्ट सहरमात्र भनेर कसरी होला ? स्मार्टको परिवेश अनि शब्दको प्रयोग धेरैतिर हुँदैछ। अर्थतन्त्रमा पनि प्रयोग हुनथालेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा स्मार्ट कृषि, स्मार्ट उद्योग, स्मार्ट सेवा क्षेत्र आदि। स्मार्ट व्यवस्थापनबाट विकास भएको शब्द हो र अहिले यसको प्रयोग र विस्तार व्यापक हुँदै अर्थतन्त्रका आयामतिर पकड जमाउन थालेको छ। जर्ज डी. डोनाल्डका अनुसार अङ्ग्रेजीको पाँच अक्षर- 'एस एम ए आर टी' संयोजन को स्मार्टले 'सुधारको विशेष क्षेत्र, मापनयोग्य व्यवस्थापन, क्रियाशीलता, वास्तविक र समयसीमाभित्र कार्य सम्पादनको प्रविधि' जनाउँछ। स्मार्टले मात्र उत्पादकत्व बढाउँछ। उत्पादकत्व वृद्धिका लागि न्यून लागतले बढी प्रतिफल दिनुपर्छ। हरेक व्यक्तिमा कार्य क्षमताको विकास अनि साधन र स्रोतका प्रभावकारी उपयोग स्मार्टका आधार हुन्। दिगो विकास यो सबैको गन्तव्य हो। अबको अर्थतन्त्र वास्तवमै स्मार्टको प्रतिफल हुनेछ।

टोकियोस्थित एसियाली उत्पादकत्व सङ्गठन (एपीओ) ले स्मार्ट अर्थतन्त्र निर्माणका लागि आधार तय गर्दै त्यसका लागि मार्गचित्र बनाएको छ। दुनियाँसँग साझेदारी गर्दै एसिया र प्रशान्त क्षेत्रको समृद्धिको सपना साकार पार्न अग्रसरिता लिँदै छ। स्मार्ट उद्योग, स्मार्ट सेवा, स्मार्ट सहर र स्मार्ट कलकारखानाको अवधारण विकास गरेको छ। कार्यरूपमा लैजान हरेक सरकारलाई नीतिगत रूपमा सहयोग गर्दछ। विश्वभर विकास भएको अब्बल अवधारणालाई यो क्षेत्रका मानिस र भूगोलमा परिचित गर्दै उत्पादकत्व बढाउनु उसको गन्तव्य हो। टोकियोस्थित नेशनल ग्राजुयट इन्स्टिच्युट फर पोलिसी सेन्टरका उपाध्यक्ष एवम् जापानी प्रधानमन्त्री परिषद्का नवीनतम प्रविधिसम्बन्धी सल्लाहकार आत्सुशी सुनामीको भनाइमा स्मार्ट अवधारणा आगामी अर्थतन्त्रको आधार हो। ठुल्ठूला लगानी र योजनामा होइन, सामान्य इलममा पनि स्मार्ट अवधारणा बन्छ। खोज्न सकिन्छ। त्यसका लागि जरुरी हुन्छ नवीनतम खोज र प्रयोगको। यसमा नागरिकदेखि सरकार सबै सिर्जनशील हुनुपर्छ।

सरकारको सिर्जनशीलतामा अनेक मुलुकका उदाहरण छन्। यसमा सरकार ३.० को अवधारणा विकास भएको छ। त्यसगरी दक्षिण कोरियाले विकास गरेको सरकार ३.० को अवधारणा विस्तार हुँदै छ। सरकारलाई सूचना र प्रविधिले सशक्त बनाएको छ। दक्षिण कोरियाले नेपाल सरकारलाई पनि सूचना प्रविधिमा राम्रो सहयोग गर्दै छ। यो स्मार्टको अवधारणा नै हो। सरकारलाई परम्परागत दर्ताका काममा मात्र संलग्न नगराई अर्थतन्त्रको विकासमा साझेदारी र सहजकर्ताको भूमिकामा अगाडि बढाउँछ यो अवधारणाले। विकासशील मुलुकका सरकार अर्थतन्त्रको विकासमा भन्दा पनि शासन प्रशासनमा मात्रै केन्द्रित छन्। नागरिकको राजस्व लिएको सरकार नागरिकको आय, उत्पादन र रोजगारी अभिवृद्धिमा कसरी सहयोग हुन सक्छ भन्ने गहन चिन्तन आवश्यक हुन्छ। चिन्तनले नीति सिर्जना गर्छ। नीति अनुरूप योजना र कार्यक्रम बन्छन्। कार्यान्वयन हुन्छ। यो अवधारणाले विस्तारै आकार लिन्छ, लिनुपर्छ। यो अवधारणामा काम गरे आर्थिक वर्षको आठ महिना बित्न लाग्दा पाँच भागको एक भाग पनि विकास खर्च नहुने अवस्था आउँदैन। स्मार्ट अर्थतन्त्र निर्माणमा सरकारको अग्रसरिता वाञ्छनीय हुन्छ।

अर्को नवीन अवधारण हो उद्योग ४.० को अवधारणा। यो अवधारणालाई सबैभन्दा पहिले जर्मनीले प्रयोगमा ल्यायो। अहिले धेरै मुलुकमा विस्तार भएको छ। उद्योग ४.० ले स्मार्ट कारखानाको अवधारणा दिन्छ। यो अवधारण उत्पादकत्व वृद्धिका लागि इञ्जिन बन्छ। कुनै बेला यान्त्रीकरणको जमना थियो। त्यसले आमउत्पादनलाई जोड दियो। विद्युतीकरण भयो। वाष्प इन्जिनसँगै औद्योगिक क्रान्तिले दिएको वरदानका त्यो युग स्वचालित कारखानातिर अग्रसर भएर नै विकसित मुलुकको अर्थतन्त्र सम्भव भयो । सूचना प्रविधिको शक्तिले गुणात्मक विकास दियो। इन्टरनेटपछिको सूचना शक्तिले 'साइबर-फिजिकल प्रणाली' विकास गर्दै छ। सूचना क्लाउडमा सङ्ग्रह हुन पुगेका छन्। सेन्सरी प्रणाली अर्थात् मानव चेतनाद्वारा रोबटहरू चल्ने अवस्था विकास हुँदै छ। त्यसले स्मार्ट कारखानाको अब्बल अवधारणासम्म पुग्यो। सूचना प्रविधि र व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी उपयोग गर्दा स्मार्टतिरको यात्रा सम्भव हुन्छ। एकै पटक उपल्लो तहको यात्रा सम्भव हुँदैन।

स्मार्टका लागि ज्ञानमा आधारित विकास तीव्र हुनुपर्छ, देखासिकीमात्र होइन। नवनीता बिना लागत घटाएर उत्पादन बढाउन सकिन्न। कृषि, उद्योग र सेवा अर्थतन्त्रका तीन आयाम पहिले फरक-फरक थिए। अब एक आपसमा जोडिँदै छन्। यी परम्परागत आयाम र ढाँचा भत्कँदै छ। अन्तरनिर्भर बढ्दो छ। फरक-फरक क्षेत्रलाई प्रविधि र व्यवस्थापनले जोड्दै छ। जापानको क्योटोस्थित सुन्टरी यामासाकी ह्विस्की उद्योग किसानको उपज खरिद गर्नेदेखि त्यहीँभित्र अध्ययन अवन्वेषण र पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने केन्द्रसम्म भएको छ। परम्परागत सीप र शैलीको मदिरा बनाउन सन् १९२४ मा सामान्य तवरले सानो लगानीमा स्थापना गरेको उद्योग अहिले व्यापक भएको छ। विश्वका अवार्ड जित्दै बजारमा पकड जमाउँदै छ। यसलाई दुनियाँले उद्योग ४.० को अब्बल उदाहरण मान्दै छ। जापानको साना तथा मझौला उद्योग ४.० को अवधारणा आत्मसात् गर्दैछन्।

विश्व अर्थतन्त्रले केही जटिलता सिर्जना गर्दैछ। धनी झनै धनी हुँदै जाने र गरिब झनै गरिब हुँदै जाने प्रवृत्ति ठूला अर्थतन्त्रको पनि टाउको दुखाइ भएको छ। यसमा 'प्याराडाइम सिफ्ट' गर्न जरुरी छ। त्यसका लागि पनि अब स्मार्ट अवधारणातिर जानै पर्छ। चौध खर्बको लगानी प्रतिबद्धता होस् वा सफाइमा लागि जुट्दै गरेको सक्रीयता, तिनले स्मार्ट अर्थतन्त्रको अवधारणाका लागि आधार निर्माण गर्दैछन्। ■

junarb92@gmail.com